

# Piotr Zieliński

---

## Techniki realizacji zabezpieczenia społecznego

---

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia 42,  
331-340

---

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PIOTR ZIELIŃSKI

*Techniki realizacji zabezpieczenia społecznego*

---

Techniques of social security

**Abstrakt:** W artykule przedstawiono klasyczne zasady technik (metod, form organizacyjno-finansowych) realizacji idei zabezpieczenia społecznego, to jest: ubezpieczeniowej, zaopatrzeniowej oraz opiekuńczej. Ukazano praktykę ich urzeczywistniania na przykładzie ubezpieczeń społecznych, renty socjalnej i świadczeń rodzinnych oraz pomocy społecznej.

WPROWADZENIE

Introduction

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że „obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego [...]. Obywatel pozostający bez pracy nie z własnej woli i nie mający innych środków utrzymania ma prawo do zabezpieczenia społecznego [...]”.<sup>1</sup> Zwrot „zabezpieczenie społeczne” pozostaje jednak niedookreślony, a o zakresie użytego w Konstytucji terminu można domniemywać, analizując zapisy ustawy o działach administracji rządowej, gdzie dział zabezpieczenie społeczne obejmuje sprawy<sup>2</sup>:

1) ubezpieczeń społecznych i zaopatrzenia społecznego;

---

<sup>1</sup> Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 16 lipca 1997 r.), art. 67.

<sup>2</sup> Ustawa z 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. 2007, nr 65, poz. 437), art. 31.

- 2) funduszy emerytalnych;
- 3) pomocy społecznej i świadczeń na rzecz rodziny;
- 4) świadczeń socjalnych, zatrudnienia, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych;
- 5) kombatantów i osób represjonowanych;
- 6) koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, z wyjątkiem rzeczowych świadczeń leczniczych;
- 7) działalności pożytku publicznego, w tym nadzoru nad prowadzeniem tej działalności przez organizacje pożytku publicznego, z wyłączeniem nadzoru nad działalnością w zakresie ratownictwa i ochrony ludności.

W literaturze przedmiotu zabezpieczenie społeczne ujmowane jest jako „całokształt środków i działań publicznych, za pomocą których społeczeństwo stara się chronić swoich członków przed groźbą niemożności zaspokojenia podstawowych, wspólnie uznanych za ważne, potrzeb”<sup>3</sup>, albo też jako „działalność, której celem jest likwidacja niedostatku przez stworzenie takiej sytuacji, w której każdy obywatel pracujący zgodnie ze swoimi możliwościami miałby zawsze dochód pozwalający na zaspokojenie swoich zobowiązań”<sup>4</sup>.

Idea zabezpieczenia społecznego może być realizowana według trzech technik (metod, form organizacyjno-finansowych): ubezpieczeniowej, opiekuńczej i zaopatrzeniowej. Każda z nich posiada charakterystyczne klasyczne zasady, pozwalające na jej wyodrębnienie.<sup>5</sup>

#### TECHNIKA UBEZPIECZENIOWA Insurance technique

Ubezpieczenie ze swej istoty to „urządzenie mające na celu ochronę przed czymś, zapobiegające czemuś”<sup>6</sup>.

Klasyczne zasady techniki ubezpieczeniowej w systemie zabezpieczenia społecznego można ująć następująco<sup>7</sup>:

1. Zabezpieczenie realizuje się przez tworzenie wspólnot ubezpieczeniowych osób narażonych na podobne ryzyka.

<sup>3</sup> Z. Kluszczyńska, W. Koczur, K. Rubel, G. Szpor, T. Szumlisz, *System ubezpieczeń społecznych. Zagadnienia podstawowe*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 14.

<sup>4</sup> I. Jędrasik-Jankowska, *Ubezpieczenie społeczne*, t. 1, *Część ogólna*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 18.

<sup>5</sup> Eadem, *Pojęcia i konstrukcje prawne w ubezpieczeniach społecznych*, Wyższa Szkoła Ubezpieczeń w Kielcach, Kielce, s. 17–19; W. Muszański, *Ubezpieczenie społeczne. Podręcznik akademicki*, PWN, Warszawa 2004, s. 18–21.

<sup>6</sup> *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, PWN, Warszawa 1983, s. 569.

<sup>7</sup> I. Jędrasik-Jankowska, *Ubezpieczenia...*, s. 19.

2. Fundusz na świadczenia gromadzony jest ze składek ubezpieczonych lub ubezpieczającego dostosowanych do rozmiarów ryzyka.

3. Świadczenia są różnicowane odpowiednio do składek.

4. Rodzaj świadczenia i wysokość są ustalane ustawowo, a świadczenie wypłacane niezależnie od posiadanych środków własnych.

5. Prawo do świadczeń jest prawem podmiotowym – świadczenie przysługuje z mocy prawa po stwierdzeniu zajścia zdarzenia objętego ubezpieczeniem, jeżeli spełnione zostaną warunki wymienione w ustawie.

6. Ubezpieczenie społeczne wykonywane jest przez specjalnie do tego utworzone instytucje publiczno-państwowe lub pod nadzorem państwa, działające niezarobkowo.

Analizując organizację polskiego systemu ubezpieczeń społecznych, można stwierdzić, że wymienione wyżej zasady znajdują w nim swoje praktyczne odzwierciedlenie.<sup>8</sup>

Ubezpieczeni objęci systemem tworzą wspólnotę ubezpieczeniową osób narażonych na konkretne rodzaje ryzyka życiowego (np. choroby, macierzyństwa, inwalidztwa, wypadku przy pracy, starości, śmierci żywiciela, nagłego wydatku<sup>9</sup>). Podleganie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, ubezpieczeniu w razie choroby i macierzyństwa oraz ubezpieczeniu z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych jest precyzyjnie określone<sup>10</sup>, a przymus ubezpieczenia skutkuje jego powszechnością i pozwala na lepszą realizację społecznego celu.

Fundusz na świadczenia gromadzony jest ze składek ubezpieczonych i pracodawców.<sup>11</sup> Wysokość składek jest jednakowa dla wszystkich ubezpieczonych z wyjątkiem ubezpieczenia wypadkowego, gdzie jest dostosowana do rozmiarów ryzyka. W przypadku ubezpieczenia emerytalnego składka wynosi 19,52% podstawy wymiaru (finansowana jest po połowie przez pracownika i pracodawcę), na ubezpieczenie rentowe 6% (1,5% finansuje pracownik, 4,5% pracodawca), na ubezpieczenie chorobowe 2,45% (finansowana przez pracownika), a na ubezpieczenie wypadkowe 0,67%–3,60% (finansowana przez pracodawcę).<sup>12</sup>

<sup>8</sup> Charakterystyka nie dotyczy systemu ubezpieczenia społecznego rolników, które regulowane jest odrębnymi przepisami, to jest ustawą z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 1998 r., nr 7, poz. 25, z późn. zm.).

<sup>9</sup> T. S z u m l i c z, *Ubezpieczenie społeczne. Teoria dla praktyki*, Wyd. Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2005, s. 217–222.

<sup>10</sup> Ustawa z 13 października 1998 o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U 2007 r., nr 11, poz. 74), art. 6–14.

<sup>11</sup> W ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wyodrębnia się fundusze: emerytalny, rentowy, chorobowy i wypadkowy oraz fundusze rezerwowe (Ustawa z 13 października 1998 r. – o systemie..., art. 55).

<sup>12</sup> Ustawa z 13 października 1998 r. o systemie..., art. 16 i 22; Ustawa z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. nr 199, poz. 673 z późn. zm.), art. 28 ust. 1, art. 32, ust. 1, art. 33, ust. 1; Rozporządzenie

Zasada różnicowania świadczeń ubezpieczeniowych odpowiednio do składek nie jest realizowana w pełni. W przypadku ubezpieczenia rentowego zależność świadczenia od wkładu do systemu jest słaba, co wynika w pewnej mierze z konstrukcji tego ubezpieczenia i algorytmu służącego do jego wyliczania.<sup>13</sup> W przypadku ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego (z wyjątkiem jednorazowego odszkodowania, rent i dodatków) wysokość świadczeń ustalana jest jako procent podstawy wymiaru, zatem przy wyższych zarobkach odprowadzana jest wyższa kwota składki, ale też przysługuje wyższa kwota świadczenia.<sup>14</sup> W ubezpieczeniu emerytalnym, w „nowym” systemie (repartycyjnym realizowanym na zasadzie zdefiniowanej składki oraz w funduszach emerytalnych), świadczenie ma zależeć wyłącznie od wartości wpłaconych składek i momentu przejścia na emeryturę.<sup>15</sup>

Rodzaj świadczeń i ich wysokość są w systemie ubezpieczeń społecznych precyzyjnie określone<sup>16</sup>, a wypłata świadczeń nie jest uzależniona od spełnienia kryterium dochodowego (z wyjątkiem „wcześniejszych” emerytur i rent, gdzie istnieje możliwość zmniejszenia lub zawieszenia świadczenia w razie osiągnięcia przychodu<sup>17</sup>).

Prawo do świadczeń ubezpieczeniowych jest prawem podmiotowym, a od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.<sup>18</sup>

---

Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 listopada 2002 r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków (Dz. U. nr 200, poz. 1692 z późn. zm.).

<sup>13</sup> 24% kwoty bazowej + 1,3% podstawy wymiaru renty za każdy rok okresów składkowych + 0,7% podstawy wymiaru renty za każdy rok okresów nieskładkowych + 0,7% podstawy wymiaru renty za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów składkowych oraz nieskładkowych, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat (Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z 17 grudnia 1998, (Dz. U. 2004, nr 39, poz. 353 z późn. zm.), art. 62.

<sup>14</sup> Ustawa z 25 czerwca 1999 o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. 2005, nr 31, poz. 267, z późn. zm.); Ustawa z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków.

<sup>15</sup> Ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach..., art. 25 i 26.

<sup>16</sup> Ustawa o emeryturach i rentach...; Ustawa z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby...; Ustawa z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków...; Ustawa z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. 2004, nr 159, poz. 1667 z późn. zm.); Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych (Dz. U., nr 116, poz. 1205 z późn. zm.); Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. nr 116, poz. 1207 z późn. zm.).

<sup>17</sup> Ustawa z 13 października 1998 r. o systemie..., 103–106.

<sup>18</sup> *Ibid.*, art. 83.

Instytucjami wykonującymi zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych są: Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), powszechne towarzystwa emerytalne zarządzające środkami gromadzonymi w otwartych funduszach emerytalnych (II filar ubezpieczenia emerytalnego), a także pracownicze towarzystwa emerytalne i instytucje finansowe (zakłady ubezpieczeń, fundusze inwestycyjne lub zarządzające zagraniczne) zarządzające środkami gromadzonymi w pracowniczych programach emerytalnych<sup>19</sup> oraz instytucje finansowe (fundusze inwestycyjne, podmioty prowadzące działalność maklerską, zakłady ubezpieczeń, banki) prowadzące indywidualne konta emerytalne (III filar ubezpieczenia emerytalnego).<sup>20</sup> ZUS jako państwowa jednostka organizacyjna działająca na zasadzie non profit nadzorowana jest przez Prezesa Rady Ministrów.<sup>21</sup> Podmioty obsługujące II i III filar ubezpieczenia emerytalnego to instytucje komercyjne i są one nadzorowane przez Komisję Nadzoru Finansowego.<sup>22</sup>

#### TECHNIKA ZAOPATRZENIOWA Provision technique

Zaopatrzenie społeczne określa się jako technikę realizacji zabezpieczenia poprzez przyznanie przez państwo prawa do świadczeń (tzw. nieekwiwalentnego przysposobienia dóbr) według kryterium potrzeb lub zasług (dla osób których aktywność zawodowa polegała na służbie publicznej).<sup>23</sup> Wśród klasycznych zasad tej techniki wymieniane są<sup>24</sup>:

1. System zaopatrzenia obejmuje na ogół całą ludność kraju bez względu na aktywność zawodową, udzielając pomocy osobom, które znalazły się w potrzebie.
2. Środki na świadczenia pochodzą ze środków publicznych.
3. Świadczenia są w zasadzie jednolite i mają zapewnić każdemu w jednakowym stopniu zaspokojenie minimum potrzeb.
4. Rodzaje świadczeń i ich wysokość oraz warunki uprawniające do nich są określone ustawowo.
5. Prawo do zaopatrzenia jest prawem podmiotowym, ale może być uzależnione od nieposiadania innych środków utrzymania.
6. Zaopatrzenie jest administrowane przez urzędy publiczne (państwowe lub samorządowe).

<sup>19</sup> Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych..., *op. cit.*, art. 6.

<sup>20</sup> Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych..., *op. cit.*, art. 23–33.

<sup>21</sup> Ustawa z 13 października 1998o systemie..., *op. cit.*, art. 66.

<sup>22</sup> Ustawa z 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. 2006, nr 157, poz. 1119).

<sup>23</sup> Z. Kluszczyńska, W. Koczur, K. Rubel, G. Szpor, T. Szumlicz, *op. cit.*, s. 24; por. I. Jędrasik-Jankowska, *Ubezpieczenia społeczne...*, s. 15–16.

<sup>24</sup> I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje...*, s. 17–18.

W polskim systemie zabezpieczenia społecznego przykładami realizacji zasad tej techniki mogą być regulacje dotyczące renty socjalnej<sup>25</sup> i świadczeń rodzinnych<sup>26</sup> oraz, choć w nieco innym zakresie, zaopatrzenie emerytalne służb mundurowych<sup>27</sup>, sędziów i prokuratorów<sup>28</sup>, inwalidów wojennych i wojskowych<sup>29</sup>, a także regulacje odnoszące się do osób niepełnosprawnych<sup>30</sup> czy bezrobotnych.<sup>31</sup>

Analizując rozwiązania dotyczące renty socjalnej i świadczeń rodzinnych, możemy stwierdzić, że prawo do tych świadczeń nie jest związane z aktywnością zawodową, a krąg osób uprawnionych jest duży i obejmuje obywateli polskich oraz cudzoziemców zamieszkujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.<sup>32</sup>

Źródłem finansowania renty socjalnej i świadczeń rodzinnych są ogólne podatki.<sup>33</sup>

Świadczenia są jednakowe co do wysokości dla wszystkich uprawnionych i pozwalają jedynie na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Są one ustalone procentowo (renta socjalna wynosi 84% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy<sup>34</sup>) lub kwotowo (np. zasiłek rodzinny wynosi: 44 zł na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia, 56 zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia, 65 zł na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia, zasiłek pielęgnacyjny 144 zł, świadczenie pielęgnacyjne 420 zł<sup>35</sup>).

<sup>25</sup> Ustawa z 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. 2003, nr 135, poz. 1268 z późn. zm.).

<sup>26</sup> Ustawa z 28 listopada 2003 o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. 2003, nr 228, poz. 2255 z późn. zm.).

<sup>27</sup> Ustawa z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. 1994, nr 10, poz. 36 z późn. zm.). Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. 1994, nr 53, poz. 214).

<sup>28</sup> Ustawa z 27 lipca 2001 r. o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2001, nr 98, poz. 1070).

<sup>29</sup> Ustawa z 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. 2002 r., nr 9, poz. 87).

<sup>30</sup> Ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 1997, nr 123, poz. 776 z późn. zm.).

<sup>31</sup> Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2004, nr 99, poz. 1001, z późn. zm.).

<sup>32</sup> Ustawa z 28 listopada 2003 o świadczeniach..., art. 1, ust. 2; Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie..., *op. cit.*, art. 2.

<sup>33</sup> Ustawa z dnia 28 listopada 2003 o świadczeniach..., art. 1 i art. 33.

<sup>34</sup> Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie..., art. 6.

<sup>35</sup> Ustawa z dnia 28 listopada 2003 o świadczeniach..., art. 6, 16–17.

Rodzaje świadczeń i warunki uprawniające do ich uzyskania są ustalone ustawowo.

Prawo do świadczeń jest prawem podmiotowy, zatem przepisy przewidują możliwość uruchomienia aparatu administracyjno-egzekucyjnego celem dochodzenia należności<sup>36</sup>, ale jest ono uzależnione od nieposiadania innych środków utrzymania. W przypadku renty socjalnej występuje możliwość jej zawieszania (np. w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego<sup>37</sup>) lub nieprzysługiwania (w przypadku przysługiwania renty rodzinnej przekraczającej 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy<sup>38</sup>). Świadczenia rodzinne przysługują po spełnieniu kryterium dochodowego (zasiłek rodzinny i dodatki do niego przysługują jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza 504 zł lub 583 zł, w przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności).<sup>39</sup>

Administrowaniem rentami socjalnymi zajmuje się Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zaś świadczeniami rodzinnymi głównie<sup>40</sup> organ właściwy (wójt, burmistrz lub prezydent miasta) – ustalaniem prawa i wypłatą świadczeń zajmują się upoważnione jednostki w urzędzie gminy albo ośrodkiem pomocy społecznej.

#### TECHNIKA OPIEKUŃCZA Protective technique

Technika opiekuńcza jest formą realizacji zabezpieczenia społecznego, której celem jest uaktywnienie oraz usamodzielnienie jednostek i ma polegać na wyszukiwaniu potrzeb i następnie dążeniu do ich zaspokojenia, na zasadzie równości i godności.<sup>41</sup> Jej klasyczne zasady przedstawiane są w następujący sposób<sup>42</sup>:

1. System pomocy społecznej obejmuje całą ludność, wszystkich, którzy znajdują się w potrzebie, niezależnie od ich aktywności zawodowej, obywatelstwa itp.

2. Środki na pomoc społeczną pochodzą ze środków publicznych.

3. Świadczenia są zróżnicowane co do ich rodzaju i wysokości odpowiednio do indywidualnych potrzeb jednostki, według uznania organu przyznającego świadczenie.

<sup>36</sup> Ustawa z 28 listopada 2003 o świadczeniach..., art. 32, ust. 2; Ustawa z 27 czerwca 2003 r. o rencie..., *op. cit.*, art. 16.

<sup>37</sup> Ustawa z 27 czerwca 2003 r. o rencie..., art. 10.

<sup>38</sup> *Ibid.*, art. 9.

<sup>39</sup> Ustawa z 28 listopada 2003 o świadczeniach..., art. 5.

<sup>40</sup> *Ibid.*, art. 20–22a.



4. Potrzeba bywa określona w ustawie poprzez wskazanie poziomu dochodów.

5. Prawo do świadczeń nie powstaje z mocy prawa po zajściu określonego zdarzenia, lecz jest zależne od oceny dokonanej przez organ opiekuńczy

6. Systemy pomocy publicznej są administrowane przez organy publiczne (zwykle lokalne).

Polski system pomocy społecznej ma najszerszy zakres podmiotowy w porównaniu z ubezpieczeniami społecznymi i zaopatrzeniem społecznym. Prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje nie tylko obywatelom polskim i cudzoziemcom zamieszkałym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ale także osobom przebywającym w Polsce.<sup>43</sup>

Pomoc społeczna jako instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości<sup>44</sup>, jest finansowana ze środków publicznych – zapewnionych przez budżet państwa (np. na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez gminę i na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat<sup>45</sup>) i samorządy lokalne (na pozostałe zadania gmin, powiatów i województw<sup>46</sup>).

Charakterystyczną zasadą odróżniającą pomoc społeczną w Polsce od zaopatrzenia społecznego i ubezpieczenia społecznego jest zróżnicowanie świadczeń z systemu pomocy społecznej co do ich rodzaju, formy i rozmiaru<sup>47</sup>, adekwatnie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy.<sup>48</sup>

<sup>41</sup> S. Golinowska, I. Topińska, *Pomoc społeczna – zmiany i warunki skutecznego działania*, CASE, Warszawa 2002, s. 15.

<sup>42</sup> I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje...*, s. 18–19.

<sup>43</sup> Ustawa z 12 marca 2004 o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.), art. 5.

<sup>44</sup> *Ibid.*, art. 2, pkt. 2.

<sup>45</sup> *Ibid.*, art. 18 i 20.

<sup>46</sup> *Ibid.*, art. 17, 19 i 21. Jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu pomocy społecznej (*ibid.*, art. 115–116).

<sup>47</sup> Wśród świadczeń z pomocy społecznej wymienia się świadczenia pieniężne (zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie, pomoc dla rodzin zastępczych, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki, świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla uchodźców) oraz niepieniężne (np. praca socjalna, bilet kredytowany, składki na ubezpieczenia społeczne, pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie) (*ibid.*, art. 36).

<sup>48</sup> Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby,

Świadczenia przysługują po spełnieniu kryterium dochodowego. Dla osoby samotnie gospodarującej jest to dochód nieprzekraczający kwoty 461 zł, dla osoby w rodzinie to dochód nieprzekraczający kwoty 316 zł.<sup>49</sup>

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej nie jest prawem podmiotowym. Wynika ono z analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na nie oraz kwalifikacji do ich uzyskania dokonywanej przez organ przyznający.<sup>50</sup>

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej<sup>51</sup> spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego (w gminach zadania z pomocy społecznej wykonują ośrodki pomocy społecznej, w powiatach – powiatowe centra pomocy rodzinie, w województwach – regionalne ośrodki polityki społecznej<sup>52</sup>) oraz na organach administracji rządowej. Jednostki samorządu terytorialnego mogą zlecać realizację niektórych zadań, udzielając dotacji na finansowanie lub dofinansowanie zleconego zadania.<sup>53</sup>

#### PODSUMOWANIE

#### Conclusion

Przedstawione przykłady w pełni potwierdzają praktyczną możliwość wyodrębniania technik zabezpieczenia społecznego i realizacji większości ich klasycznych zasad. Można stwierdzić, że w Polsce ubezpieczenia społeczne, zapotrzebowanie społeczne i pomoc społeczna, jako przejaw aktywności państwa w sferze polityki społecznej, uzupełniają się w dążeniu do realizacji konstytucyjnego prawa obywateli do zabezpieczenia społecznego.

---

przemocy w rodzinie, potrzeby ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej (*ibid.*, art. 7).

<sup>49</sup> *Ibid.*, art. 8.

<sup>50</sup> *Ibid.*, art. 11, 119 ust. 2.

<sup>51</sup> Pomoc społeczna polega w szczególności na: przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb (*ibid.*, art. 15).

<sup>52</sup> *Ibid.*, art. 110–113.

<sup>53</sup> Zadania z zakresu pomocy społecznej mogą być zlecane: organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej (*ibid.*, art. 25).

### SUMMARY

Social security is a total of public measures and activities by means of which the society tries to protect its members from the danger of being unable to satisfy their basic needs which are commonly recognized as the basic ones. It is realized using three complementary administrative-financial methods, namely insurance, provision and protection. While differentiating these methods, the following elements are usually taken into account: securing entity (a public institution, an organ of government administration, a commune); financing (decentralized contribution funds, State budget, budges of the commune); the entitled persons (professionally active, groups of citizens, the total population); services (typical ones, depending on the input of work, typical ones depending on the needs, individualized depending on the needs).